

**Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Навчально-методична лабораторія
практичної психології, соціальної роботи
та інклюзивного навчання**

**СТАН РОЗВИТКУ, ОРІЄНТОВНІ
НАПРЯМИ РОБОТИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ
РОЛІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
НА 2017/18 НАВЧАЛЬНИЙ РІК**

Методичний лист

**Миколаїв
2017**

**СТАН РОЗВИТКУ,
ОРІЄНТОВНІ НАПРЯМИ РОБОТИ ТА
ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
СЛУЖБИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
НА 2017/18 НАВЧАЛЬНИЙ РІК**

Методичний лист

Укладачі: *К. О. Пінюгіна*, завідувач навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

П. І. Єщенко, методист навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

М. М. Качура, методист навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Відповідальна за випуск: *О. Г. Захар*, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 21.06.2017 № 5.

Пінюгіна К. О., Єщенко П. І., Качура М. М. Стан розвитку, орієнтовні напрями роботи та визначення ролі психологічної служби Миколаївської області в процесі реалізації Концепції нової української школи на 2017/18 навчальний рік : методичний лист / Укл. К. О. Пінюгіна, П. І. Єщенко, М. М. Качура. – Миколаїв : ОІППО, 2017. – 32 с.

© Навчально-методична лабораторія практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання

© Лабораторія редакційно-видавничої діяльності та експлуатаційно-технічного забезпечення Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

2017

Зміст

Вступ.....	4
Кількісний та якісний склад працівників психологічної служби навчальних закладів області.....	5
Підвищення фахового рівня працівників психологічної служби.....	10
Організація роботи працівників психологічної Служби у подоланні негативних явищ в учнівському колективі.....	13
Профілактика дитячого алкоголізму.....	18
Посилення профілактичної роботи щодо запобігання торгівлі людьми.....	20
Визначення ролі психологічної служби в процесі реалізації Концепції Нової української школи.....	21
Інноваційні освітні продукти.....	26

Вступ

У процесі реформування системи освіти, підготовку нового закону «Про освіту», створення Концепції Нової української школи та проекту Положення про психологічну службу зміст діяльності працівників психологічної служби Миколаївської області також має змінюватись.

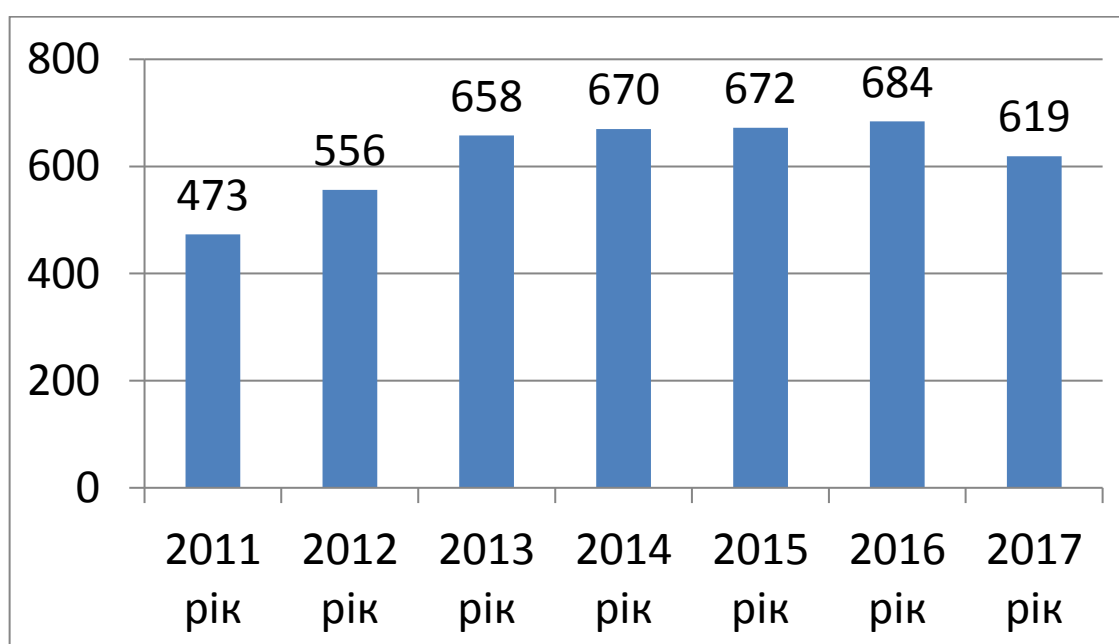
Працівникам психологічної служби необхідно усвідомити свою роль у становленні та впровадженні нововведень у систему освіти, організувати такий соціально-психологічний супровід навчально-виховного процесу, при якому всі його учасники: вихованці, учні, студенти, педагогічні і науково-педагогічні працівники зможуть якісно й по-новому розкрити свій освітній потенціал.

Завдання психологічної служби визначаються відповідно до стратегії розвитку системи освіти України в цілому і водночас залежать від особливостей регіональної політики, історії та традицій освіти у конкретній області, районі, місті, селі та селищі і повинні трансформуватися у відповідності до змін у нормативно-правовій базі, визначених пріоритетів діяльності освітньої галузі.

Сучасні тенденції розвитку освіти формують загальне спрямування діяльності психологічної служби, яка повинна сприяти вирішенню освітніх і виховних задач, професійної гнучкості молоді, формуванню готовності до особистісного, професійного, політичного вибору, формуванню соціальної компетентності як передумови ефективної соціалізації молоді.

Кількісний та якісний склад працівників психологічної служби навчальних закладів області

На кінець 2016/17 навчального року кількість спеціалістів психологічної служби Миколаївської області налічує 619 працівника, що становить 48,2 % від їх нормативної потреби. Із загальної кількості фахівців – 454 практичний психолог (73,34 %), 138 соціальних педагога (22,29 %) та 27 методистів із психологічної служби.

Рис. Динаміка чисельності фахівців психологічної служби Миколаївської області (кількість осіб)

Відповідно до нормативів чисельності навчальні заклади області забезпечені ставками практичних психологів на 48,2 %, а соціальних педагогів на 30,4 %. Кількість ставок методистів, практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів області становить 496,45. Дефіцит складає 600,6 ставки. У порівнянні з минулим роком відбулося зменшення фахівців на 65 осіб.

В Україні продовжуються процеси децентралізації та створення ОТГ з власними відділами освіти та методичними кабінетами, що породжують низку питань щодо оптимізації науково-методичного забезпечення діяльності працівників служби, побудови чіткої системи комунікацій.

Необхідність надання соціально-психологічного захисту і психологічної допомоги дітям, педагогам та батькам вимагає від керівників науково-методичних установ та навчальних закладів постійного покращення кадрового забезпечення працівниками психологічної служби.

Протягом багатьох років найкраща забезпеченість ставками практичних психологів дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів спостерігається у містах Миколаїв, Южноукраїнськ та Первомайськ. Позитивним фактом є введення посад практичних психологів та соціальних педагогів в навчальні заклади міста Очакова. Також варто відмітити позитивні результати в динаміці розвитку служби у Вітовському, Казанківському та Миколаївському районах. Проте залишаються низькі показники розвитку психологічної служби системи освіти у Арбузинському, Вознесенському, Врадіївському, Березанському, Березнегуватському, Первомайському, Братському, Веселинівському, Кривоозерському районах.

Заслуговують на увагу постійно високі показники забезпеченості працівниками психологічної служби закладів інтернатного типу та професійно-технічні заклади області, які забезпечені практичними психологами на 93 %, а соціальними педагогами на 72,3 %.

Складною залишається ситуація забезпечення практичними психологами позашкільних навчальних

закладів, вечірніх шкіл та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації (28 %).

Варто відзначити заходи, що вживалися районними (міськими) відділами (управліннями) освіти для забезпечення навчальних закладів усіх типів фахівцями психологічної служби.

Із метою покращення стану кадрового забезпечення фахівцями психологічної служби **Арбузинського РДА** проводилась роз'яснювальна робота для директорів ЗОШ, завідуючих ДНЗ, виступи на нарадах директорів, завідуючих дошкільними навчальними закладами.

Методистом із психологічної служби **Баштанської РДА** було надано запит до МДУ ім. Сухомлинського щодо співпраці з заповненням ставок працівників психологічної служби.

З метою вирішення питання кадрового забезпечення працівниками психологічної служби **Вознесенської міської ради** проводиться робота по забезпеченню працівників психологічної служби додатковим педагогічним навантаженням (вихователі ДНЗ, вихователі ГПД, педагогічне навантаження згідно спеціальності за дипломом).

На нарадах директорів **Первомайської РДА** постійно розглядається питання щодо забезпечення ЗНЗ району практичними психологами з відповідною фаховою освітою. З метою забезпечення психологами ДНЗ проводяться виступи на сесіях районної ради перед сільськими головами; надсилаються листи до сільських рад про необхідність введення ставок психологів; здійснюється інформування громади та представників влади про необхідність введення ставок психологів у навчальні заклади через районну газету.

Відділом освіти **Вознесенської РДА** порушено клопотання перед головами сільських рад про

забезпечення навчальних закладів області працівниками психологічної служби.

Працівниками психологічної служби **Врадіївської РДА** питання забезпечення навчальних закладів практичними психологами виносилось на розгляд сесії районної ради. Дане питання розглядалося на колегії відділу освіти райдержадміністрації. Питання забезпечення практичними психологами дошкільних навчальних закладів селища розглядалося на сесії **Врадіївської селищної ради**.

Працівниками психологічної служби **Новобузької РДА** подається клопотання на ім'я начальника відділу освіти, молоді і спорту щодо введення ставок для працівників психологічної служби в загальноосвітніх закладах району, де відсутні практичні психологи та соціальні педагоги. Зі старшим економістом НРЦОЗО прораховується можливість введення штатних одиниць в загальноосвітні заклади району. На співбесіді керівників загальноосвітніх закладів району (травень 2017 р.) розглядалося питання необхідності введення ставок практичних психологів та соціальних педагогів в ЗНЗ району.

Щорічно методистами з психологічної служби районів (міст) Миколаївської області здійснюється аналіз кадрового забезпечення закладів освіти фахівцями психологічної служби. Проводиться роз'яснювальна робота серед керівників навчальних закладів щодо необхідності введення ставок практичних психологів та соціальних педагогів. У районних (міських) відділах (управліннях) освіти створені електронні банки даних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, у яких відсутні практичні психологи (м. Первомайська та Арбузинського, Баштанського, Березанського, Березнегуватського, Братського, Веселинівського,

Доманівського, Єланецького, Казанківського, Миколаївського, Новодеського, Первомайського, Снігурівського районів).

Відповідно до Плану заходів щодо розвитку психологічної служби системи освіти Миколаївської області на період до 2017 року, затвердженого наказом департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської обласної державної адміністрації від 14.10.2013 № 236 та з метою обґрунтування необхідності розширення мережі психологічної служби системи освіти області у 2016/17 н. р. співробітниками навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО проведено міжрайонний семінар «Роль, місце та основні функції практичного психолога, соціального педагога в організації навчально-виховного процесу» для керівників навчальних закладів Новобузького, Казанківського, Баштанського районів.

Переважна більшість видів роботи практичних психологів і соціальних педагогів має відбуватись у спеціально обладнаних приміщеннях згідно з Положенням про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів (наказ МОН України від 19.10.2001 № 691). У навчальних закладах Миколаївської області недостатньо уваги приділяється вирішенню проблеми створення належних умов праці для практичних психологів і соціальних педагогів. За результатами аналізу інформації про забезпечення працівників психологічної служби системи освіти кабінетами станом на травень 2017 року маємо такі дані:

- практичні психологи забезпечені кабінетами на 98,5%, проте лише 9,5 % практичних психологів навчальних закладів області мають і робочий і навчальний кабінети. У 57,9 % практичних психологів є тільки одне робоче приміщення,

- суміщене робоче місце мають 17,67 % практичних психологів, у пристосованих приміщеннях працюють 13,43 % практичних психологів, відсутнє робоче місце у 1,5 % практичних психологів області;
- 38 % соціальних педагогів працюють в окремих робочих кабінетах, а суміщене робоче місце мають 62 % соціальних педагогів.

Підвищення фахового рівня працівників психологічної служби

Визначальним фактором продуктивності діяльності психологічної служби є компетентність, професійна майстерність, високий рівень мотивації та відповідні особистісні якості працівників служби. У зв'язку з цим актуальним питанням є програмно-методичне забезпечення процесу підвищення фахового рівня практичних психологів і соціальних педагогів. Тому важливим напрямом діяльності навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО є організація курсів підвищення кваліфікації для методистів, практичних психологів, соціальних педагогів області. За поточний навчальний рік навчання на курсах у МОІППО пройшли 178 працівників психологічної служби. Ще 90 працівників служби пройшли навчання в рамках проблемно-тематичних та авторських курсів.

Популяризація діяльності психологічної служби серед громадськості проводиться через засоби масової інформації. Протягом 2016/17 н. р. працівниками навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО

організовано 21 виступ працівників психологічної служби у прямому ефірі на Миколаївському обласному телеканалі «Миколаїв» у рамках програми «Це Вас хвилює».

№ з/п	Тема	ПШБ (навчальний заклад)
1.	Психологічна готовність дитини до школи	Номировська Г. М. (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ст. № 15 Миколаївської міської ради)
2.	Психологія стосунків: батьки і діти	Акімова Н. М (Калинівська ЗОШ І–ІІІ ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
3.	Особливості виховання дітей дошкільного віку	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
4.	Особливості негативної поведінки підлітків та профілактика проявів насильницької поведінки в учнівському колективі	Скорород О. В. (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ст. № 29 Миколаївської міської ради)
5.	Особливості поведінки та проблеми виховання дітей дошкільного віку	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
6.	Вплив комп'ютера на психічний розвиток особистості	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
7.	Як подолати стрес і депресію	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)

8.	Психологічний супровід Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства»	Комарова О. М. (Полігонівська ЗОШ І–ІІІ ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
9.	Формування самооцінки у дитини	Андрієнко І. В. (Первомайська ЗОШ І–ІІІ ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
10.	Дозвольте собі бути щасливими	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
11.	Психосоматичні захворювання у дітей: хто винен і що робити	Семенюк Л. М. (Лупарівська ЗОШ І–ІІІ ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
12.	Деструктивні групи в соціальних мережах	Єщенко П. І. (МОППО)
13.	Медіабезпека учнів в сучасному інтернет-суспільстві	Єщенко П. І. (МОППО)
14.	Розвиток самостійності у дітей	Номировська Г. М. (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ст. № 15 Миколаївської міської ради)
15.	Розвиток обдарованих дітей	Березніченко К. Д. (Михайло-Ларинська ЗОШ І–ІІІ ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
16.	Психологічний супровід дітей під час підготовки до іспитів	Корінецька А. Л. (Березанська

		ЗОШ І–ІІІ ст. Березанської районної ради Миколаївської області)
17.	Упровадження програми з попередження торгівлі людьми в закладах освіти	Качура М. М. (МОППО)
18.	Роль сім'ї у формуванні всебічного розвитку особистості дитини	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
19.	Успішні – у своїй країні	Качура М. М. (МОППО)
20.	Робота з профілактики дитячої агресивності	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
21.	Організація дозвілля дітей у літній період	Заворотнюк А. В. (Баштанська гімназія ЗОШ І–ІІІ ст. Баштанської районної ради Миколаївської області)

**Організація роботи
працівників психологічної служби
у подоланні негативних явищ
в учнівському колективі**

Поширення в учнівському середовищі негативних явищ жорстокості, насильства, міжособистісних конфліктів, проявів суїцидальних тенденцій, вживання алкогольних та наркотичних засобів вимагає здійснення постійної профілактичної роботи у діяльності спеціалістів психологічної служби.

Методистами з психологічної служби районів (міст), практичними психологами та соціальними педагогами Миколаївської області проведено такі заходи:

Творчі групи практичних психологів: «Психологічний супровід дітей різних категорій: оновлення професійного багажу», «Ефективне реагування на виклики сучасного сьогодення: реалії роботи працівників психологічної служби».

Проблемна група: «Підготовка працівників психологічної служби щодо роботи з дітьми, які опинилися в кризовому стані».

Круглі столи: «Система роботи щодо попередження жорстокості, насилля, агресії та правопорушень серед учнівської молоді», «Формування позитивної орієнтації учнів на здоровий спосіб життя».

Методичний діалог: «Організація роботи із дітьми, які потребують посиленої психолого-педагогічної уваги в загальноосвітньому навчальному закладі», «Формування психологічного клімату в педагогічному колективі», «Презентація програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція».

Семінари: «Упровадження програми з протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» у професійно-технічних навчальних закладах», «Особливості кризового консультування дітей», «Арт-терапевтичні техніки в роботі з дітьми, які потребують посиленої психолого-педагогічної уваги», «Соціально-педагогічна корекція поведінкових деструктивів», «Служба порозуміння як технологія подолання конфліктів», «Організація психологічного супроводу дошкільників, які потребують підвищеної психолого-педагогічної уваги», «Упровадження профілактичної тренінгової програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська

позиція», «Профілактика булінгу як соціального явища у шкільному середовищі», «Медіаграмотність: формування інформаційної компетентності особистості», «Впровадження профілактичної програми з попередження сексуального насильства над дитиною «Навчіть дитину захищатися», «Особливості впровадження програми профілактики конфліктів і правопорушень серед учнівської молоді «Будуємо майбутнє разом».

Методичні об'єднання практичних психологів і соціальних педагогів: «Підвищення рівня психологічних знань як умова розвитку компетенції батьків у питаннях виховання дітей», «Організація соціально-психологічного супроводу дітей, які потребують підвищеної педагогічної уваги в умовах інклюзивного навчання», «Основні завдання та зміст роботи працівників психологічної служби з проблем навчання та виховання учнів в умовах загальноосвітнього навчального закладу», «Психологічний супровід самопізнання та становлення свідомої життєвої позиції підлітків», «Формування моральних цінностей у школярів в контексті діяльності психологічної служби навчального закладу», «Формування життєвих цінностей та цінності життя в цілому», «Системний підхід щодо діагностики та корекції девіантної поведінки підлітків».

Практикуми, тренінги: «Упровадження здоров'язберігаючих технологій», «Безпечний Інтернет», «Профілактика захворювання на ПСШ, туберкульоз, гепатити та ВІЛ», «Соціально-психологічний клімат у дитячому та учнівському колективі», «Розвиток навичок психологічного консультування. Основи кризового консультування» «Сімейна розмова: інформаційно-освітня програма для учнів і батьків щодо профілактики алкогольної залежності», «Цінність людського життя. Профілактика аутоагресивної поведінки серед молоді»,

«Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» «Мова життя: азбука ненасильницького спілкування», «Діагностика та корекція насильства в школі», «Профілактика синдрому професійного вигорання».

Протягом 2016/17 навчального року працівники лабораторії провели ряд заходів, спрямованих на навчання фахівців служби в питанні профілактики і превенції конфліктів, насильства, агресивної, жорстокої та девіантної поведінки в учнівських колективах, зокрема: **навчальний семінар** «Сексуальне насилля в умовах військового конфлікту» у рамках Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства».

Із метою популяризації ненасильницьких методів вирішення конфліктів працівниками навчально-методичної лабораторії проведено **презентаційний семінар** «Медіація – посередництво в конфліктах» для директорів навчальних закладів та їх заступників. Також, працівниками заплановано викладання на курсах підвищення кваліфікації у 2017\18 н. р. курсу/спецкурсу «Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект».

У цьому році своєрідно проявилася тема дитячих суїцидів після поширення інформації про групи в соціальних мережах, які схиляють дітей до самогубства. За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я, по всьому світу самогубства стали другою за поширеністю причиною смерті у віковій групі від 15 до 19 років. Частіше, ніж від самогубств, молодь гине тільки в дорожніх аваріях. Прагнучі посилити психологічний захист громадськості Миколаївської області співробітники навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО та практичні психологи області

своєчасно надавали методичну підтримку та провели ряд заходів, щодо профілактики суїцидів серед молоді:

- працівникам психологічної служби надано комплекс діагностичних і корекційних методик щодо роботи з дітьми, які мають суїцидальні нахили в шкільному середовищі;
- на курсах підвищення кваліфікації працівникам психологічної служби читаються лекції з тем: «Профілактика суїцидальної поведінки серед молоді», «Профілактика суїцидальної поведінки в учнів, подолання депресії», «Прояви суїцидальної поведінки дитини»;
- виступ на круглому столі «Медіабезпека: нові виклики та загрози для дитини в інформаційному просторі та шляхи їх подолання» з питання впливу на безпеку підлітків «груп смерті»;
- спільно з Миколаївським обласним центром здоров'я взято участь у роботі творчої групи та видано методичний бюлетень «Попередження суїцидальної поведінки у дітей»;
- організовано виступ на Миколаївському обласному телеканалі з питання загрози з боку «груп смерті» для сучасних підлітків;
- організовано виступ у програмі «Це Вас хвилює» на Миколаївському обласному телеканалі на тему «Небезпечні групи в соціальних мережах»;
- розміщено на сайті МОППО в розділі «Психологічна служба Миколаївщини» методичні рекомендації щодо медіабезпеки підлітків у соціальних мережах.

У 2017/18 навчальному році методистам із психологічної служби науково-методичних установ рекомендовано:

1. Вивчити та розповсюдити перспективний досвід роботи практичних психологів закладів освіти щодо профілактики агресивності та жорстокості серед неповнолітніх і молоді.

2. Продовжити впровадження програми «Медіація» та сприяти організації «Шкільних центрів примирення» і «Служб порозуміння» в кожному закладі освіти Миколаївської області.

Практичним психологам, соціальним педагогам рекомендовано:

1. Здійснювати систематичну роботу щодо профілактики насильства в учнівському середовищі і правового виховання учнів через інформаційно-пропагандистські кампанії, культурно-виховні програми, тематичні акції, конкурси.

2. Посилити просвітницьку роботу серед батьків та педагогів із питань сімейного виховання та профілактики негативних явищ, використовуючи при цьому нові форми та методи роботи.

Профілактика дитячого алкоголізму

Проблема вживання алкогольних та наркотичних речовин дітьми та молоддю у 2017 році залишається критичною, на що вказують дані опитування учнів 7–8 класів із 11 областей України: близько 25 % від загальної кількості учнів має досвід епізодичного вживання алкогольних напоїв.

У Миколаївській області протягом 2016/17 н. р. інформаційно-освітня протиалкогольна програма для підлітків та їх батьків «Сімейна розмова» упроваджувалася у 128 загальноосвітніх навчальних закладах області (6 063 учнів).

На сьогодні географія реалізації програми поширилася майже на всю Миколаївщину. До програми не долучились лише Березанський, Братський та Новоодеський райони.

Із метою методичної підтримки реалізації інформаційно-просвітницької протиалкогольної програми «Сімейна розмова» продовжує діяти сайт «Сімейна розмова на Миколаївщині», який наповнюється інформаційно-освітнім контентом (соціальна реклама, відеоматеріали з досвіду роботи працівників психологічної служби, відеоролики виступів агітбригад учнів 7–8-х класів)

(<https://sites.google.com/site/simejnarozmova/>).

Заслуговує на увагу досвід психологів та соціальних педагогів у впровадженні програми «Сімейна розмова» міст Миколаєва, Первомайська, Южноукраїнська та Очакова, Вітовського, Єланецького, Баштанського, Арбузинського, Первомайського та Казанківського районів, матеріали яких розміщено на зазначеному сайті.

Під час всеукраїнської конференції «Упровадження інформаційно-просвітницької протиалкогольної програми «Сімейна розмова» (12-14 червня 2017 року) Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи НАПН України відзначив роботу МОШПО подякою за впровадження програми «Сімейна розмова» у Миколаївській області.

Враховуючи високу ефективність програми, та з метою організації масштабної протиалкогольної профілактичної кампанії, у рамках діяльності психологічної служби системи освіти рекомендуємо **в 2017/18 навчальному році** продовжити впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова». Електронна версія всіх матеріалів програми розміщена на сайті: www.mon.gov.ua у розділі позашкільна освіта, виховна робота та захист прав дитини.

Посилення профілактичної роботи щодо запобігання торгівлі людьми

Однією з проблем, що стоять сьогодні перед Україною та світовою спільнотою є торгівля людьми. Незважаючи на здійснення певних заходів щодо протидії торгівлі людьми проблема залишається актуальною.

З метою зменшення ризику потрапляння дітей та молоді до сексуального та трудового рабства працівниками психологічної служби ведеться систематична робота щодо профілактики цього явища.

Із 2011 року в навчальних закладах Миколаївської області впроваджується програма «Особистісна гідність. Безпека життя. Громадянська позиція». Комплекс методичних посібників та настільні ігри у складі програми («Рожеві окуляри», «Галопом по Європам») розроблені в рамках проекту «Попередження торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад» та впроваджуються за підтримки представництва міжнародної організації з міграції в Україні у партнерстві з Українським фондом «Благополуччя дітей».

У рамках всеукраїнської конференції «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» (20 - 21 червня 2017 року) проведеної Міністерством освіти і науки України спільно з Українським фондом «Благополуччя дітей» команда Миколаївської області презентувала досвід роботи щодо підготовки педагогічних працівників із питань безпечної міграції та попередження торгівлі людьми. Роботу Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти відзначено подякою Міністерства освіти і науки України за плідну співпрацю, високий професіоналізм та активну підтримку ініціатив, що спрямовані на попередження торгівлі людьми в Україні.

За матеріалами програми на курсах підвищення кваліфікації працівникам психологічної служби читаються лекції «Особистісна гідність. Безпека життя. Громадянська позиція».

З метою просвіти громадськості та привернення уваги до проблеми «торгівлі людьми» МОІППО у співпраці з телеканалом «Миколаїв» організовано виступ «Упровадження програми з попередження торгівлі людьми в закладах освіти» під час прямого ефіру телепередачі «Це вас хвилює» та зйомку ролика «Секрет успіху у своїй країні» в рамках телепередачі «Стоп кадр».

Зважаючи на гостроту та актуальність явища «торгівлі людьми» рекомендуємо в **2017/18 навчальному році** продовжити впровадження програми «Особистісна гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» за рахунок факультативів та гурткової роботи.

Упровадження в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу програми виховної роботи «Особиста гідність. Безпечна поведінка. Громадянська позиція» є ефективним елементом профілактики торгівлі людьми в громаді, а також новітнім методом пропагандистсько-просвітницької діяльності, що гарантує захищеність підростаючого покоління.

Визначення ролі психологічної служби в процесі реалізації Концепції Нової української школи

Питання забезпечення високої якості освіти безпосередньо пов'язане з такими категоріями, як розвиток, самореалізація, самоповага, здоров'я, адаптивність, самооцінка. Урахування визначених понять у ході реалізації навчального процесу є пріоритетом у

наближенні системи освіти України до європейських стандартів.

14 грудня 2016 р. міністр освіти і науки України Лілія Гриневич на засіданні уряду представила Політичну пропозицію «Нова українська школа». Як зазначила у своєму виступі міністр, ця Політична пропозиція – стратегічний документ, із урахуванням якого розроблятиметься подальша програма діяльності уряду щодо реформування загальної середньої освіти до 2029 року. Ідея реформи передбачає введення 12-річної шкільної освіти, яка складатиметься з початкової освіти тривалістю 4 роки, базової середньої освіти тривалістю 5 років, яка здобуватиметься в гімназії, і профільної середньої освіти тривалістю 3 роки, яка здобуватиметься в ліцеї чи закладах професійної освіти. Згідно Концепції, перехід на 12-річне навчання та старт нової української школи передбачається вже в 2018-2019 навчальному році.

Концепція «Нової української школи», на основі якої формувалася Політична пропозиція, корелюється не лише з кращими світовими практиками, а й потребами міжнародного ринку праці, які були озвучені на початку 2016 р. на World Economic Forum. Передбачається, що вже у 2020 році для успішного працевлаштування будуть потрібні такі навички, як уміння вирішувати складні завдання, критичне мислення, креативність, емоційний інтелект тощо.

КОРЕЛЯЦІЯ ІЗ ПОТРЕБАМИ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ

35% ключових компетентностей, необхідних на ринку праці у світі, найближчим часом зміняться – за експертними оцінками, які були озвучені на початку 2016 р. на World Economic Forum

**У 2020 РОЦІ ДЛЯ УСПІШНОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
БУДУТЬ ПОТРІБНІ ТАКІ НАВИЧКИ:**

уміння
вирішувати
складні
завдання

критичне
мислення

креатив-
ність

управління
людьми,
навички
координації
та взаємодії

емоційний
інтелект

судження і
прийняття
рішень
(важливим
буде не тільки
якість, але і
швидкість
прийняття
рішень)

клієнто-
орієн-
товність,
уміння
вести
перего-
вори

когнітивна
гнучкість

ФОРМУЛА НОВОЇ ШКОЛИ

ВИПУСКНИК НОВОЇ ШКОЛИ

- **ОСОБИСТІТЬ**
Цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення;
- **ПАТРІОТ**
Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини;
- **ІННОВАТОР**
Інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя.

6

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

- **/06** Уміння вчитися впродовж життя.
- **/07** Соціальні і громадянські компетентності.
- **/08** Підприємливість.
- **/09** Загальнокультурна грамотність.
- **/10** Екологічна грамотність і здорове життя.

8

Працівникам психологічної служби для розуміння своєї ролі в процесі реалізації Концепції нової української школи необхідно спрямувати свої зусилля на формування комплексу методик і вправ щодо формування наступних навичок **випускників закладів освіти**:

- уміння вирішувати складні завдання;
- критичне мислення;
- креативність;
- управління людьми, навички координації та взаємодії;
- емоційний інтелект;
- судження і прийняття рішень (важливим буде не тільки якість, але і швидкість прийняття рішень);
- клієнто-орієнтовність, уміння вести переговори;
- когнітивна гнучкість.

У складі формули нової української школи визначено **«педагогіку партнерства»**. Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. В основу нового підходу покладено демократизацію та гуманізацію взаємин між учителем та учнем, оптимістичний погляд на людину, зміну характеру взаємодії. Педагогіка співробітництва визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їх життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

У свою чергу працівниками навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІПО разом із досвідченими фахівцями області розпочата робота по створенню інноваційних продуктів, щодо підготовки та супроводу оновленого освітнього середовища.

Інноваційні освітні продукти

1. Психологічний тренажер «Формування комунікативної компетентності вчителя»

Творчим колективом працівників психологічної служби Миколаївської області розроблено психологічний тренажер «Формування комунікативної компетентності вчителя», який презентовано для методистів із психологічної служби 12 квітня 2017 року під час психологічного ворк-шопу «Розвиток комунікативної компетентності вчителя» на базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та під час методичного активу проведено комунікативний практикум «Формуємо комунікативну компетентність сучасного педагога» 19-20 червня 2017 року.

Результати:

Учасники ознайомилися з роллю комунікативної компетентності у розвитку психологічної культури педагога; характерологічними рисами особистості вчителя, що сприяють розвитку комунікативної компетентності.

Учасники опрацювали вправи щодо формування психологічної готовності вчителя до партнерської взаємодії з учнями.

Учасники отримали доступ до електронних версій інформаційно-методичних матеріалів ворк-шопу, психологічний інструментарій та методичну підтримку щодо його реалізації.

2. Психологічна програма «Моделювання учня-інноватора»

Організовано діяльність менторського клубу «Психологічна програма: Моделювання учня-інноватора» для спілкування, генерації ідей, співпраці між

працівниками психологічної служби (9 осіб), які можуть інвестувати свої ідеї, знання та досвід щодо моделювання учня-інноватора.

Протягом I півріччя 2017 року відбулось три засідання менторського клубу (I засідання – 15 березня 2017 року; II засідання – 04 травня 2017 року; III засідання – 13-14 червня 2017 року) та проведено практикум «Визначення завдань і змісту діяльності фахівців психологічної служби у формуванні особистості учня-інноватора Нової української школи» в рамках обласного методичного активу «Психолого-педагогічні особливості розвитку готовності вчителів до роботи в Новій українській школі» для працівників психологічної служби Миколаївської області (20 червня 2017 року).

Результати:

Учасники ознайомилися з проектом Державного стандарту початкової освіти, зокрема, з орієнтирами портрету випускника початкової школи; теорією само детермінації та її роллю у розвитку навчальної мотивації учня.

Учасники опрацювали складові компоненти психологічної моделі учня-інноватора; форми роботи з учасниками навчально-виховного процесу для досягнення створеної моделі учня-інноватора.

Учасники отримали банк психодіагностичних методик щодо вивчення характерологічних рис, притаманних особистості учня-інноватора; психологічний інструментарій щодо розвитку та формування складових компонентів психологічної моделі учня-інноватора;

3. Просвітницький мультимедійний проект «Траєкторія успіху»

У співпраці з телеканалом «Миколаїв» та навчальними закладами Миколаївської області, в яких

впроваджується інклюзивне навчання, організовано зйомку сюжетів щодо формування позитивного ставлення громади до дітей з особливостями розвитку в загальноосвітньому просторі. Входження дитини з особливими потребами в загальноосвітнє середовище представляє собою процес, в якому має відбутися трансформація уявлень, переконань, цінностей всіх його учасників. Ряд телевізійних сюжетів на конкретних історіях познайомить громаду з досвідом впровадження інклюзивної освіти в закладах освіти Миколаївської області.

За I півріччя знято 2 сюжети про один день шкільного життя дітей з особливими освітніми потребами. Із відеоматеріалами можна ознайомитися на сайті МОІПО за посиланням

<http://www.moippo.mk.ua/index.php/nklyuzivna-osvta-109/271-dosvid-vprovadzheniya>)

4. Освітній проект «Підприємницька компетентність – шлях до успішного життя»

З метою формування підприємницької компетентності педагогів та учнів закладів інтернатного типу Миколаївської області 28 лютого 2017 року на базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти відбувся мотиваційний тренінг в рамках освітнього проекту «Підприємницька компетентність – шлях до успішного життя».

Результати:

Учасники ознайомилися з питанням підприємливості як складової реформування освіти в Україні; презентацією освітнього проекту «Підприємницька компетентність – шлях до успішного життя», метою, завданнями та механізмом його реалізації; організацією психологічного

супроводу учасників проекту щодо розвитку готовності особистості до підприємницької діяльності.

Учасники опрацювали психолого-педагогічний інструментарій для використання його у роботі щодо формування та розвитку підприємницької компетентності учнів; методику використання матеріалів навчального посібника «Уроки з підприємницьким тлом» із урахуванням особливостей навчально-виховного процесу шкіл-інтернатів; економічні ігри та ділову гру «Виробництво творчої іграшки».

Учасники отримали практичні навички у сфері підприємницької діяльності, методичні посібники та дидактичний матеріал для використання у своїй практичній діяльності.

Питання, яким слід приділити увагу на серпневій конференції

- Забезпечення навчальних закладів Миколаївської області працівниками психологічної служби до нормативної потреби.
- Забезпечення належними умовами праці методистів з психологічної служби районних (міських) методкабінетів (центрів), практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів.
- Введення в інваріантну складову навчальних планів факультативи, спецкурси, гуртки психологічного спрямування.
- Сприяння навчанню фахівців психологічної служби превентивним програмам.
- Здійснення психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Для нотаток

Зміст

Вступ.....	4
Кількісний та якісний склад працівників психологічної служби навчальних закладів області.....	5
Підвищення фахового рівня працівників психологічної служби.....	10
Організація роботи працівників психологічної Служби у подоланні негативних явищ в учнівському колективі.....	13
Профілактика дитячого алкоголізму.....	18
Посилення профілактичної роботи щодо запобігання торгівлі людьми.....	20
Визначення ролі психологічної служби в процесі реалізації Концепції Нової української школи.....	21
Інноваційні освітні продукти.....	26

Вступ

У процесі реформування системи освіти, підготовку нового закону «Про освіту», створення Концепції Нової української школи та проекту Положення про психологічну службу зміст діяльності працівників психологічної служби Миколаївської області також має змінюватись.

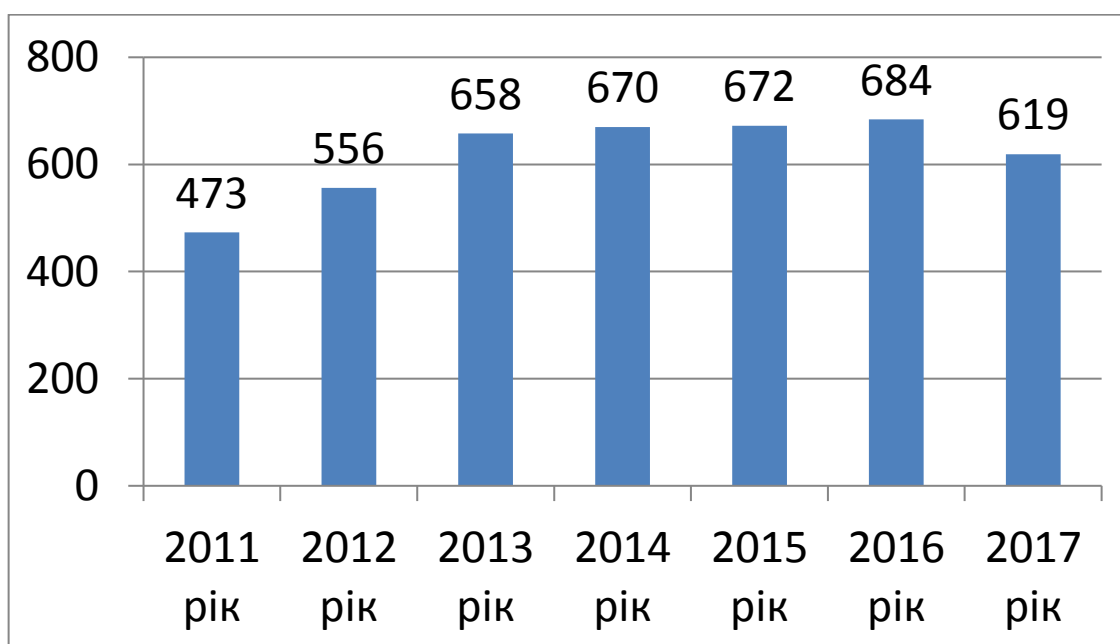
Працівникам психологічної служби необхідно усвідомити свою роль у становленні та впровадженні нововведень у систему освіти, організувати такий соціально-психологічний супровід навчально-виховного процесу, при якому всі його учасники: вихованці, учні, студенти, педагогічні і науково-педагогічні працівники зможуть якісно й по-новому розкрити свій освітній потенціал.

Завдання психологічної служби визначаються відповідно до стратегії розвитку системи освіти України в цілому і водночас залежать від особливостей регіональної політики, історії та традицій освіти у конкретній області, районі, місті, селі та селищі і повинні трансформуватися у відповідності до змін у нормативно-правовій базі, визначених пріоритетів діяльності освітньої галузі.

Сучасні тенденції розвитку освіти формують загальне спрямування діяльності психологічної служби, яка повинна сприяти вирішенню освітніх і виховних задач, професійної гнучкості молоді, формуванню готовності до особистісного, професійного, політичного вибору, формуванню соціальної компетентності як передумови ефективної соціалізації молоді.

Кількісний та якісний склад працівників психологічної служби навчальних закладів області

На кінець 2016/17 навчального року кількість спеціалістів психологічної служби Миколаївської області налічує 619 працівника, що становить 48,2 % від їх нормативної потреби. Із загальної кількості фахівців – 454 практичний психолог (73,34 %), 138 соціальних педагога (22,29 %) та 27 методистів із психологічної служби.

Рис. Динаміка чисельності фахівців психологічної служби Миколаївської області (кількість осіб)

Відповідно до нормативів чисельності навчальні заклади області забезпечені ставками практичних психологів на 48,2 %, а соціальних педагогів на 30,4 %. Кількість ставок методистів, практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів області становить 496,45. Дефіцит складає 600,6 ставки. У порівнянні з минулим роком відбулося зменшення фахівців на 65 осіб.

В Україні продовжуються процеси децентралізації та створення ОТГ з власними відділами освіти та методичними кабінетами, що породжують низку питань щодо оптимізації науково-методичного забезпечення діяльності працівників служби, побудови чіткої системи комунікацій.

Необхідність надання соціально-психологічного захисту і психологічної допомоги дітям, педагогам та батькам вимагає від керівників науково-методичних установ та навчальних закладів постійного покращення кадрового забезпечення працівниками психологічної служби.

Протягом багатьох років найкраща забезпеченість ставками практичних психологів дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів спостерігається у містах Миколаїв, Южноукраїнськ та Первомайськ. Позитивним фактом є введення посад практичних психологів та соціальних педагогів в навчальні заклади міста Очакова. Також варто відмітити позитивні результати в динаміці розвитку служби у Вітовському, Казанківському та Миколаївському районах. Проте залишаються низькі показники розвитку психологічної служби системи освіти у Арбузинському, Вознесенському, Врадіївському, Березанському, Березнегуватському, Первомайському, Братському, Веселинівському, Кривоозерському районах.

Заслуговують на увагу постійно високі показники забезпеченості працівниками психологічної служби закладів інтернатного типу та професійно-технічні заклади області, які забезпечені практичними психологами на 93 %, а соціальними педагогами на 72,3 %.

Складною залишається ситуація забезпечення практичними психологами позашкільних навчальних

закладів, вечірніх шкіл та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації (28 %).

Варто відзначити заходи, що вживалися районними (міськими) відділами (управліннями) освіти для забезпечення навчальних закладів усіх типів фахівцями психологічної служби.

Із метою покращення стану кадрового забезпечення фахівцями психологічної служби **Арбузинського РДА** проводилась роз'яснювальна робота для директорів ЗОШ, завідуючих ДНЗ, виступи на нарадах директорів, завідуючих дошкільними навчальними закладами.

Методистом із психологічної служби **Баштанської РДА** було надано запит до МДУ ім. Сухомлинського щодо співпраці з заповненням ставок працівників психологічної служби.

З метою вирішення питання кадрового забезпечення працівниками психологічної служби **Вознесенської міської ради** проводиться робота по забезпеченню працівників психологічної служби додатковим педагогічним навантаженням (вихователі ДНЗ, вихователі ГПД, педагогічне навантаження згідно спеціальності за дипломом).

На нарадах директорів **Первомайської РДА** постійно розглядається питання щодо забезпечення ЗНЗ району практичними психологами з відповідною фаховою освітою. З метою забезпечення психологами ДНЗ проводяться виступи на сесіях районної ради перед сільськими головами; надсилаються листи до сільських рад про необхідність введення ставок психологів; здійснюється інформування громади та представників влади про необхідність введення ставок психологів у навчальні заклади через районну газету.

Відділом освіти **Вознесенської РДА** порушено клопотання перед головами сільських рад про

забезпечення навчальних закладів області працівниками психологічної служби.

Працівниками психологічної служби **Врадіївської РДА** питання забезпечення навчальних закладів практичними психологами виносилось на розгляд сесії районної ради. Дане питання розглядалося на колегії відділу освіти райдержадміністрації. Питання забезпечення практичними психологами дошкільних навчальних закладів селища розглядалося на сесії **Врадіївської селищної ради**.

Працівниками психологічної служби **Новобузької РДА** подається клопотання на ім'я начальника відділу освіти, молоді і спорту щодо введення ставок для працівників психологічної служби в загальноосвітніх закладах району, де відсутні практичні психологи та соціальні педагоги. Зі старшим економістом НРЦОЗО прораховується можливість введення штатних одиниць в загальноосвітні заклади району. На співбесіді керівників загальноосвітніх закладів району (травень 2017 р.) розглядалося питання необхідності введення ставок практичних психологів та соціальних педагогів в ЗНЗ району.

Щорічно методистами з психологічної служби районів (міст) Миколаївської області здійснюється аналіз кадрового забезпечення закладів освіти фахівцями психологічної служби. Проводиться роз'яснювальна робота серед керівників навчальних закладів щодо необхідності введення ставок практичних психологів та соціальних педагогів. У районних (міських) відділах (управліннях) освіти створені електронні банки даних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, у яких відсутні практичні психологи (м. Первомайська та Арбузинського, Баштанського, Березанського, Березнегуватського, Братського, Веселинівського,

Доманівського, Єланецького, Казанківського, Миколаївського, Новодеського, Первомайського, Снігурівського районів).

Відповідно до Плану заходів щодо розвитку психологічної служби системи освіти Миколаївської області на період до 2017 року, затвердженого наказом департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської обласної державної адміністрації від 14.10.2013 № 236 та з метою обґрунтування необхідності розширення мережі психологічної служби системи освіти області у 2016/17 н. р. співробітниками навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО проведено міжрайонний семінар «Роль, місце та основні функції практичного психолога, соціального педагога в організації навчально-виховного процесу» для керівників навчальних закладів Новобузького, Казанківського, Баштанського районів.

Переважна більшість видів роботи практичних психологів і соціальних педагогів має відбуватись у спеціально обладнаних приміщеннях згідно з Положенням про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів (наказ МОН України від 19.10.2001 № 691). У навчальних закладах Миколаївської області недостатньо уваги приділяється вирішенню проблеми створення належних умов праці для практичних психологів і соціальних педагогів. За результатами аналізу інформації про забезпечення працівників психологічної служби системи освіти кабінетами станом на травень 2017 року маємо такі дані:

- практичні психологи забезпечені кабінетами на 98,5%, проте лише 9,5 % практичних психологів навчальних закладів області мають і робочий і навчальний кабінети. У 57,9 % практичних психологів є тільки одне робоче приміщення,

- суміщене робоче місце мають 17,67 % практичних психологів, у пристосованих приміщеннях працюють 13,43 % практичних психологів, відсутнє робоче місце у 1,5 % практичних психологів області;
- 38 % соціальних педагогів працюють в окремих робочих кабінетах, а суміщене робоче місце мають 62 % соціальних педагогів.

Підвищення фахового рівня працівників психологічної служби

Визначальним фактором продуктивності діяльності психологічної служби є компетентність, професійна майстерність, високий рівень мотивації та відповідні особистісні якості працівників служби. У зв'язку з цим актуальним питанням є програмно-методичне забезпечення процесу підвищення фахового рівня практичних психологів і соціальних педагогів. Тому важливим напрямом діяльності навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО є організація курсів підвищення кваліфікації для методистів, практичних психологів, соціальних педагогів області. За поточний навчальний рік навчання на курсах у МОІППО пройшли 178 працівників психологічної служби. Ще 90 працівників служби пройшли навчання в рамках проблемно-тематичних та авторських курсів.

Популяризація діяльності психологічної служби серед громадськості проводиться через засоби масової інформації. Протягом 2016/17 н. р. працівниками навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО

організовано 21 виступ працівників психологічної служби у прямому ефірі на Миколаївському обласному телеканалі «Миколаїв» у рамках програми «Це Вас хвилює».

№ з/п	Тема	ПІБ (навчальний заклад)
1.	Психологічна готовність дитини до школи	Номировська Г. М. (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ст. № 15 Миколаївської міської ради)
2.	Психологія стосунків: батьки і діти	Акімова Н. М (Калинівська ЗОШ І–ІІІ ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
3.	Особливості виховання дітей дошкільного віку	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
4.	Особливості негативної поведінки підлітків та профілактика проявів насильницької поведінки в учнівському колективі	Скорород О. В. (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ст. № 29 Миколаївської міської ради)
5.	Особливості поведінки та проблеми виховання дітей дошкільного віку	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
6.	Вплив комп'ютера на психічний розвиток особистості	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
7.	Як подолати стрес і депресію	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)

8.	Психологічний супровід Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства»	Комарова О. М. (Полігонівська ЗОШ I–III ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
9.	Формування самооцінки у дитини	Андрієнко І. В. (Первомайська ЗОШ I–III ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
10.	Дозвольте собі бути щасливими	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
11.	Психосоматичні захворювання у дітей: хто винен і що робити	Семенюк Л. М. (Лупарівська ЗОШ I–III ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
12.	Деструктивні групи в соціальних мережах	Єщенко П. І. (МОППО)
13.	Медіабезпека учнів в сучасному інтернет-суспільстві	Єщенко П. І. (МОППО)
14.	Розвиток самостійності у дітей	Номировська Г. М. (Миколаївська ЗОШ I–III ст. № 15 Миколаївської міської ради)
15.	Розвиток обдарованих дітей	Березніченко К. Д. (Михайло-Ларинська ЗОШ I–III ст. Вітовської районної ради Миколаївської області)
16.	Психологічний супровід дітей під час підготовки до іспитів	Корінецька А. Л. (Березанська

		ЗОШ І–ІІІ ст. Березанської районної ради Миколаївської області)
17.	Упровадження програми з попередження торгівлі людьми в закладах освіти	Качура М. М. (МОППО)
18.	Роль сім'ї у формуванні всебічного розвитку особистості дитини	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
19.	Успішні – у своїй країні	Качура М. М. (МОППО)
20.	Робота з профілактики дитячої агресивності	Кітриш О. І. (ДНЗ № 128 «Сонечко» Миколаївської міської ради)
21.	Організація дозвілля дітей у літній період	Заворотнюк А. В. (Баштанська гімназія ЗОШ І–ІІІ ст. Баштанської районної ради Миколаївської області)

**Організація роботи
працівників психологічної служби
у подоланні негативних явищ
в учнівському колективі**

Поширення в учнівському середовищі негативних явищ жорстокості, насильства, міжособистісних конфліктів, проявів суїцидальних тенденцій, вживання алкогольних та наркотичних засобів вимагає здійснення постійної профілактичної роботи у діяльності спеціалістів психологічної служби.

Методистами з психологічної служби районів (міст), практичними психологами та соціальними педагогами Миколаївської області проведено такі заходи:

Творчі групи практичних психологів: «Психологічний супровід дітей різних категорій: оновлення професійного багажу», «Ефективне реагування на виклики сучасного сьогодення: реалії роботи працівників психологічної служби».

Проблемна група: «Підготовка працівників психологічної служби щодо роботи з дітьми, які опинилися в кризовому стані».

Круглі столи: «Система роботи щодо попередження жорстокості, насилля, агресії та правопорушень серед учнівської молоді», «Формування позитивної орієнтації учнів на здоровий спосіб життя».

Методичний діалог: «Організація роботи із дітьми, які потребують посиленої психолого-педагогічної уваги в загальноосвітньому навчальному закладі», «Формування психологічного клімату в педагогічному колективі», «Презентація програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція».

Семінари: «Упровадження програми з протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» у професійно-технічних навчальних закладах», «Особливості кризового консультування дітей», «Арт-терапевтичні техніки в роботі з дітьми, які потребують посиленої психолого-педагогічної уваги», «Соціально-педагогічна корекція поведінкових деструктивів», «Служба порозуміння як технологія подолання конфліктів», «Організація психологічного супроводу дошкільників, які потребують підвищеної психолого-педагогічної уваги», «Упровадження профілактичної тренінгової програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська

позиція», «Профілактика булінгу як соціального явища у шкільному середовищі», «Медіаграмотність: формування інформаційної компетентності особистості», «Впровадження профілактичної програми з попередження сексуального насильства над дитиною «Навчіть дитину захищатися», «Особливості впровадження програми профілактики конфліктів і правопорушень серед учнівської молоді «Будуємо майбутнє разом».

Методичні об'єднання практичних психологів і соціальних педагогів: «Підвищення рівня психологічних знань як умова розвитку компетенції батьків у питаннях виховання дітей», «Організація соціально-психологічного супроводу дітей, які потребують підвищеної педагогічної уваги в умовах інклюзивного навчання», «Основні завдання та зміст роботи працівників психологічної служби з проблем навчання та виховання учнів в умовах загальноосвітнього навчального закладу», «Психологічний супровід самопізнання та становлення свідомої життєвої позиції підлітків», «Формування моральних цінностей у школярів в контексті діяльності психологічної служби навчального закладу», «Формування життєвих цінностей та цінності життя в цілому», «Системний підхід щодо діагностики та корекції девіантної поведінки підлітків».

Практикуми, тренінги: «Упровадження здоров'язберігаючих технологій», «Безпечний Інтернет», «Профілактика захворювання на ПСШ, туберкульоз, гепатити та ВІЛ», «Соціально-психологічний клімат у дитячому та учнівському колективі», «Розвиток навичок психологічного консультування. Основи кризового консультування» «Сімейна розмова: інформаційно-освітня програма для учнів і батьків щодо профілактики алкогольної залежності», «Цінність людського життя. Профілактика аутоагресивної поведінки серед молоді»,

«Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» «Мова життя: азбука ненасильницького спілкування», «Діагностика та корекція насильства в школі», «Профілактика синдрому професійного вигорання».

Протягом 2016/17 навчального року працівники лабораторії провели ряд заходів, спрямованих на навчання фахівців служби в питанні профілактики і превенції конфліктів, насильства, агресивної, жорстокої та девіантної поведінки в учнівських колективах, зокрема: **навчальний семінар** «Сексуальне насилля в умовах військового конфлікту» у рамках Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства».

Із метою популяризації ненасильницьких методів вирішення конфліктів працівниками навчально-методичної лабораторії проведено **презентаційний семінар** «Медіація – посередництво в конфліктах» для директорів навчальних закладів та їх заступників. Також, працівниками заплановано викладання на курсах підвищення кваліфікації у 2017\18 н. р. курсу/спецкурсу «Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект».

У цьому році своєрідно проявилася тема дитячих суїцидів після поширення інформації про групи в соціальних мережах, які схиляють дітей до самогубства. За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я, по всьому світу самогубства стали другою за поширеністю причиною смерті у віковій групі від 15 до 19 років. Частіше, ніж від самогубств, молодь гине тільки в дорожніх аваріях. Прагнучі посилити психологічний захист громадськості Миколаївської області співробітники навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІППО та практичні психологи області

своєчасно надавали методичну підтримку та провели ряд заходів, щодо профілактики суїцидів серед молоді:

- працівникам психологічної служби надано комплекс діагностичних і корекційних методик щодо роботи з дітьми, які мають суїцидальні нахили в шкільному середовищі;
- на курсах підвищення кваліфікації працівникам психологічної служби читаються лекції з тем: «Профілактика суїцидальної поведінки серед молоді», «Профілактика суїцидальної поведінки в учнів, подолання депресії», «Прояви суїцидальної поведінки дитини»;
- виступ на круглому столі «Медіабезпека: нові виклики та загрози для дитини в інформаційному просторі та шляхи їх подолання» з питання впливу на безпеку підлітків «груп смерті»;
- спільно з Миколаївським обласним центром здоров'я взято участь у роботі творчої групи та видано методичний бюлетень «Попередження суїцидальної поведінки у дітей»;
- організовано виступ на Миколаївському обласному телеканалі з питання загрози з боку «груп смерті» для сучасних підлітків;
- організовано виступ у програмі «Це Вас хвилює» на Миколаївському обласному телеканалі на тему «Небезпечні групи в соціальних мережах»;
- розміщено на сайті МОІППО в розділі «Психологічна служба Миколаївщини» методичні рекомендації щодо медіабезпеки підлітків у соціальних мережах.

У 2017/18 навчальному році методистам із психологічної служби науково-методичних установ рекомендовано:

1. Вивчити та розповсюдити перспективний досвід роботи практичних психологів закладів освіти щодо профілактики агресивності та жорстокості серед неповнолітніх і молоді.

2. Продовжити впровадження програми «Медіація» та сприяти організації «Шкільних центрів примирення» і «Служб порозуміння» в кожному закладі освіти Миколаївської області.

Практичним психологам, соціальним педагогам рекомендовано:

1. Здійснювати систематичну роботу щодо профілактики насильства в учнівському середовищі і правового виховання учнів через інформаційно-пропагандистські кампанії, культурно-виховні програми, тематичні акції, конкурси.

2. Посилити просвітницьку роботу серед батьків та педагогів із питань сімейного виховання та профілактики негативних явищ, використовуючи при цьому нові форми та методи роботи.

Профілактика дитячого алкоголізму

Проблема вживання алкогольних та наркотичних речовин дітьми та молоддю у 2017 році залишається критичною, на що вказують дані опитування учнів 7–8 класів із 11 областей України: близько 25 % від загальної кількості учнів має досвід епізодичного вживання алкогольних напоїв.

У Миколаївській області протягом 2016/17 н. р. інформаційно-освітня протиалкогольна програма для підлітків та їх батьків «Сімейна розмова» упроваджувалася у 128 загальноосвітніх навчальних закладах області (6 063 учнів).

На сьогодні географія реалізації програми поширилася майже на всю Миколаївщину. До програми не долучились лише Березанський, Братський та Новоодеський райони.

Із метою методичної підтримки реалізації інформаційно-просвітницької протиалкогольної програми «Сімейна розмова» продовжує діяти сайт «Сімейна розмова на Миколаївщині», який наповнюється інформаційно-освітнім контентом (соціальна реклама, відеоматеріали з досвіду роботи працівників психологічної служби, відеоролики виступів агітбригад учнів 7–8-х класів)

(<https://sites.google.com/site/simejnarozmova/>).

Заслуговує на увагу досвід психологів та соціальних педагогів у впровадженні програми «Сімейна розмова» міст Миколаєва, Первомайська, Южноукраїнська та Очакова, Вітовського, Єланецького, Баштанського, Арбузинського, Первомайського та Казанківського районів, матеріали яких розміщено на зазначеному сайті.

Під час всеукраїнської конференції «Упровадження інформаційно-просвітницької протиалкогольної програми «Сімейна розмова» (12-14 червня 2017 року) Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи НАПН України відзначив роботу МОШПО подякою за впровадження програми «Сімейна розмова» у Миколаївській області.

Враховуючи високу ефективність програми, та з метою організації масштабної протиалкогольної профілактичної кампанії, у рамках діяльності психологічної служби системи освіти рекомендуємо **в 2017/18 навчальному році** продовжити впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова». Електронна версія всіх матеріалів програми розміщена на сайті: www.mon.gov.ua у розділі позашкільна освіта, виховна робота та захист прав дитини.

Посилення профілактичної роботи щодо запобігання торгівлі людьми

Однією з проблем, що стоять сьогодні перед Україною та світовою спільнотою є торгівля людьми. Незважаючи на здійснення певних заходів щодо протидії торгівлі людьми проблема залишається актуальною.

З метою зменшення ризику потрапляння дітей та молоді до сексуального та трудового рабства працівниками психологічної служби ведеться систематична робота щодо профілактики цього явища.

Із 2011 року в навчальних закладах Миколаївської області впроваджується програма «Особистісна гідність. Безпека життя. Громадянська позиція». Комплекс методичних посібників та настільні ігри у складі програми («Рожеві окуляри», «Галопом по Європам») розроблені в рамках проекту «Попередження торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад» та впроваджуються за підтримки представництва міжнародної організації з міграції в Україні у партнерстві з Українським фондом «Благополуччя дітей».

У рамках всеукраїнської конференції «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» (20 - 21 червня 2017 року) проведеної Міністерством освіти і науки України спільно з Українським фондом «Благополуччя дітей» команда Миколаївської області презентувала досвід роботи щодо підготовки педагогічних працівників із питань безпечної міграції та попередження торгівлі людьми. Роботу Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти відзначено подякою Міністерства освіти і науки України за плідну співпрацю, високий професіоналізм та активну підтримку ініціатив, що спрямовані на попередження торгівлі людьми в Україні.

За матеріалами програми на курсах підвищення кваліфікації працівникам психологічної служби читаються лекції «Особистісна гідність. Безпека життя. Громадянська позиція».

З метою просвіти громадськості та привернення уваги до проблеми «торгівлі людьми» МОІППО у співпраці з телеканалом «Миколаїв» організовано виступ «Упровадження програми з попередження торгівлі людьми в закладах освіти» під час прямого ефіру телепередачі «Це вас хвилює» та зйомку ролика «Секрет успіху у своїй країні» в рамках телепередачі «Стоп кадр».

Зважаючи на гостроту та актуальність явища «торгівлі людьми» рекомендуємо в **2017/18 навчальному році** продовжити впровадження програми «Особистісна гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» за рахунок факультативів та гурткової роботи.

Упровадження в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу програми виховної роботи «Особиста гідність. Безпечна поведінка. Громадянська позиція» є ефективним елементом профілактики торгівлі людьми в громаді, а також новітнім методом пропагандистсько-просвітницької діяльності, що гарантує захищеність підростаючого покоління.

Визначення ролі психологічної служби в процесі реалізації Концепції Нової української школи

Питання забезпечення високої якості освіти безпосередньо пов'язане з такими категоріями, як розвиток, самореалізація, самоповага, здоров'я, адаптивність, самооцінка. Урахування визначених понять у ході реалізації навчального процесу є пріоритетом у

наближенні системи освіти України до європейських стандартів.

14 грудня 2016 р. міністр освіти і науки України Лілія Гриневич на засіданні уряду представила Політичну пропозицію «Нова українська школа». Як зазначила у своєму виступі міністр, ця Політична пропозиція – стратегічний документ, із урахуванням якого розроблятиметься подальша програма діяльності уряду щодо реформування загальної середньої освіти до 2029 року. Ідея реформи передбачає введення 12-річної шкільної освіти, яка складатиметься з початкової освіти тривалістю 4 роки, базової середньої освіти тривалістю 5 років, яка здобуватиметься в гімназії, і профільної середньої освіти тривалістю 3 роки, яка здобуватиметься в ліцеї чи закладах професійної освіти. Згідно Концепції, перехід на 12-річне навчання та старт нової української школи передбачається вже в 2018-2019 навчальному році.

Концепція «Нової української школи», на основі якої формувалася Політична пропозиція, корелюється не лише з кращими світовими практиками, а й потребами міжнародного ринку праці, які були озвучені на початку 2016 р. на World Economic Forum. Передбачається, що вже у 2020 році для успішного працевлаштування будуть потрібні такі навички, як уміння вирішувати складні завдання, критичне мислення, креативність, емоційний інтелект тощо.

КОРЕЛЯЦІЯ ІЗ ПОТРЕБАМИ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ

35% ключових компетентностей, необхідних на ринку праці у світі, найближчим часом зміняться – за експертними оцінками, які були озвучені на початку 2016 р. на World Economic Forum

**У 2020 РОЦІ ДЛЯ УСПІШНОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
БУДУТЬ ПОТРІБНІ ТАКІ НАВИЧКИ:**

уміння
вирішувати
складні
завдання

критичне
мислення

креатив-
ність

управління
людьми,
навички
координації
та взаємодії

емоційний
інтелект

судження і
прийняття
рішень
(важливим
буде не тільки
якість, але і
швидкість
прийняття
рішень)

клієнто-
орієн-
товність,
уміння
вести
перего-
вори

когнітивна
гнучкість

ФОРМУЛА НОВОЇ ШКОЛИ

ВИПУСКНИК НОВОЇ ШКОЛИ

- **ОСОБИСТІТЬ**
Цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення;
- **ПАТРІОТ**
Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини;
- **ІННОВАТОР**
Інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя.

6

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

- **/06** Уміння вчитися впродовж життя.
- **/07** Соціальні і громадянські компетентності.
- **/08** Підприємливість.
- **/09** Загальнокультурна грамотність.
- **/10** Екологічна грамотність і здорове життя.

8

Працівникам психологічної служби для розуміння своєї ролі в процесі реалізації Концепції нової української школи необхідно спрямувати свої зусилля на формування комплексу методик і вправ щодо формування наступних навичок **випускників закладів освіти**:

- уміння вирішувати складні завдання;
- критичне мислення;
- креативність;
- управління людьми, навички координації та взаємодії;
- емоційний інтелект;
- судження і прийняття рішень (важливим буде не тільки якість, але і швидкість прийняття рішень);
- клієнто-орієнтовність, уміння вести переговори;
- когнітивна гнучкість.

У складі формули нової української школи визначено **«педагогіку партнерства»**. Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. В основу нового підходу покладено демократизацію та гуманізацію взаємин між учителем та учнем, оптимістичний погляд на людину, зміну характеру взаємодії. Педагогіка співробітництва визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їх життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

У свою чергу працівниками навчально-методичної лабораторії практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання МОІПО разом із досвідченими фахівцями області розпочата робота по створенню інноваційних продуктів, щодо підготовки та супроводу оновленого освітнього середовища.

Інноваційні освітні продукти

1. Психологічний тренажер «Формування комунікативної компетентності вчителя»

Творчим колективом працівників психологічної служби Миколаївської області розроблено психологічний тренажер «Формування комунікативної компетентності вчителя», який презентовано для методистів із психологічної служби 12 квітня 2017 року під час психологічного ворк-шопу «Розвиток комунікативної компетентності вчителя» на базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та під час методичного активу проведено комунікативний практикум «Формуємо комунікативну компетентність сучасного педагога» 19-20 червня 2017 року.

Результати:

Учасники ознайомилися з роллю комунікативної компетентності у розвитку психологічної культури педагога; характерологічними рисами особистості вчителя, що сприяють розвитку комунікативної компетентності.

Учасники опрацювали вправи щодо формування психологічної готовності вчителя до партнерської взаємодії з учнями.

Учасники отримали доступ до електронних версій інформаційно-методичних матеріалів ворк-шопу, психологічний інструментарій та методичну підтримку щодо його реалізації.

2. Психологічна програма «Моделювання учня-інноватора»

Організовано діяльність менторського клубу «Психологічна програма: Моделювання учня-інноватора» для спілкування, генерації ідей, співпраці між

працівниками психологічної служби (9 осіб), які можуть інвестувати свої ідеї, знання та досвід щодо моделювання учня-інноватора.

Протягом I півріччя 2017 року відбулось три засідання менторського клубу (I засідання – 15 березня 2017 року; II засідання – 04 травня 2017 року; III засідання – 13-14 червня 2017 року) та проведено практикум «Визначення завдань і змісту діяльності фахівців психологічної служби у формуванні особистості учня-інноватора Нової української школи» в рамках обласного методичного активу «Психолого-педагогічні особливості розвитку готовності вчителів до роботи в Новій українській школі» для працівників психологічної служби Миколаївської області (20 червня 2017 року).

Результати:

Учасники ознайомилися з проектом Державного стандарту початкової освіти, зокрема, з орієнтирами портрету випускника початкової школи; теорією само детермінації та її роллю у розвитку навчальної мотивації учня.

Учасники опрацювали складові компоненти психологічної моделі учня-інноватора; форми роботи з учасниками навчально-виховного процесу для досягнення створеної моделі учня-інноватора.

Учасники отримали банк психодіагностичних методик щодо вивчення характерологічних рис, притаманних особистості учня-інноватора; психологічний інструментарій щодо розвитку та формування складових компонентів психологічної моделі учня-інноватора;

3. Просвітницький мультимедійний проект «Траєкторія успіху»

У співпраці з телеканалом «Миколаїв» та навчальними закладами Миколаївської області, в яких

впроваджується інклюзивне навчання, організовано зйомку сюжетів щодо формування позитивного ставлення громади до дітей з особливостями розвитку в загальноосвітньому просторі. Входження дитини з особливими потребами в загальноосвітнє середовище представляє собою процес, в якому має відбутися трансформація уявлень, переконань, цінностей всіх його учасників. Ряд телевізійних сюжетів на конкретних історіях познайомить громаду з досвідом впровадження інклюзивної освіти в закладах освіти Миколаївської області.

За I півріччя знято 2 сюжети про один день шкільного життя дітей з особливими освітніми потребами. Із відеоматеріалами можна ознайомитися на сайті МОІПО за посиланням

<http://www.moippo.mk.ua/index.php/nklyuzivna-osvta-109/271-dosvid-vprovadzhennya>)

4. Освітній проект «Підприємницька компетентність – шлях до успішного життя»

З метою формування підприємницької компетентності педагогів та учнів закладів інтернатного типу Миколаївської області 28 лютого 2017 року на базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти відбувся мотиваційний тренінг в рамках освітнього проекту «Підприємницька компетентність – шлях до успішного життя».

Результати:

Учасники ознайомилися з питанням підприємливості як складової реформування освіти в Україні; презентацією освітнього проекту «Підприємницька компетентність – шлях до успішного життя», метою, завданнями та механізмом його реалізації; організацією психологічного

супроводу учасників проекту щодо розвитку готовності особистості до підприємницької діяльності.

Учасники опрацювали психолого-педагогічний інструментарій для використання його у роботі щодо формування та розвитку підприємницької компетентності учнів; методику використання матеріалів навчального посібника «Уроки з підприємницьким тлом» із урахуванням особливостей навчально-виховного процесу шкіл-інтернатів; економічні ігри та ділову гру «Виробництво творчої іграшки».

Учасники отримали практичні навички у сфері підприємницької діяльності, методичні посібники та дидактичний матеріал для використання у своїй практичній діяльності.

Питання, яким слід приділити увагу на серпневій конференції

- Забезпечення навчальних закладів Миколаївської області працівниками психологічної служби до нормативної потреби.
- Забезпечення належними умовами праці методистів з психологічної служби районних (міських) методкабінетів (центрів), практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів.
- Введення в інваріантну складову навчальних планів факультативи, спецкурси, гуртки психологічного спрямування.
- Сприяння навчанню фахівців психологічної служби превентивним програмам.
- Здійснення психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Для нотаток

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Навчально-методична лабораторія практичної психології,
соціальної роботи та інклюзивного навчання

**СТАН РОЗВИТКУ,
ОРІЄНТОВНІ НАПРЯМИ РОБОТИ ТА
ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
СЛУЖБИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
НА 2017/18 НАВЧАЛЬНИЙ РІК**

Методичний лист

Технічна верстка: Кірчей А. В.

Папір офсетний. Друк на різнографі

Формат 60x84/16

Умовно-друкованих арк. – 2

Обліково-видавничих арк. – 1,8

Гарнітура шкільна

Тираж – 100

Замовлення № 17

Адреса редакції:

вул. Адміральська, 4-а,

м. Миколаїв, 54001

Тел./факс 37 85 89

<http://www.moippo.mk.ua>,

e-mail: [moippo @moippo.mk.ua](mailto:moippo@moippo.mk.ua)